

Den karakteriseras hufvudsakligen af fyra egenskaper, hvilkas hemul vi tro att ingen skall jäfva. Den första är, såsom de bevingade orden lyda: »att på ett lågt sätt beundra låga saker». Att då t. ex. en grand seigneur uppträder, icke fästa sig vid hans öfverlägsna sätt och hållning, utan vid juvelringen på hans finger, guldberlockerna på hans väst och snibbarne på hans skor, att då man kommit hem, med extas reproducera dessa grannlåter för sin själs ögon och så att säga andligen knäfalla inför dem, och inför dem allenast, bevisar ovedersägligen att man utvalt den sämre delen för den bättre och för egen del snarare förlorat än vunnit på det nya skådespelet och den gjorda erfarenheten. Emellertid är det på sådant vis som mången qvinna af den samhällsklass vi skildra uppfattar och dömer sin värld.

Den andra egenskapen, nära sammanhängande med den förra, är att tala om idel skräp. Och dervid är det en gifven regel, att ju obetydligare innehållet är, desto rikare flöda orden. I allmänhet hafva Evas döttrar den svagheten att, troligen i förlitande på sin känslas rikedom och magnet-säkerhet, tänka ganska litet och, troligen till följd af sin inneboende sympatiska och sociala drift, tala ganska mycket, hvilka egenskaper, då de förena sig sinsemellan, verkligt frambringa ett helt af föga proportionel och harmonisk verkan. Men

om man redan hos temligen »skolade» fruntimmer förvånar sig öfver deras talang att kunna framlefvä sin värld med så få gedigna idéer, så antager fenomenet hos pigfrun med hennes evinnerliga sladder om rakt ingenting en hardt när afskräckande karaktär. Det är alltid ett bevis på en tom hjärna, att man oaktadt allt sitt tal icke frambringar en dugande tanke, som man kan taga fasta på.

Den tredje egenskapen är att sysselsätta sig med personer och saker, som — med förlof sagdt — icke angå en. Härvid faller man merendels in på den dubbla olägenheten, att af idel intresse för andra försumma sitt eget eller förgäta — som ordspråket lyder — att »sopa rent för egen dörr», och att med allt detta stora oombedda intresse likväl göra sig en rätt ytlig och skef föreställning om det dermed hedrade subjektet eller objektet. Det kommer sig deraf, att »deltagandet» dels fäster sig vid småsaker, lösryckta eller godtyckligt och illa hopsatta detaljer, dels icke härrör af verklig sympati utan af en liten förkärlek för chikan eller frivol nyfikenhet. Det är detta som gör det myckna talet om »grannarne» ofta rent af skadligt och i hvarje fall simpelt; den låga beundran får till sällskap det låga tadlet och bådadera sakna hvarje spår af gedigenhet i tanke och hjerta.

Vi vilja visst icke påstå att nämnda lyten endast anträffas hos pigfrun; de finnas ofta nog hos damer af verld, som gifva sig sjelfva en högre valör, ja äfven hos individer af det starkare könet, hvilka därför i folkspråket fått det betecknande namnet: »käringar». Men den icke oväsentliga skilnaden dem emellan är dock, att damerna, genom sin uppfostran och derjemte det hemliga medvetandet att saken *är* simpel, förstå att kasta en viss slöja deröfver förmedels ett pikantare sätt och en qvasi-spirituel konversation; då deremot pigfruarne framställa tomheten och lumpenheten i hela deras naiva och oförblommerade gestalt. Och dermed hafva vi kommit till det fjerde och sista kännemärket: faddheten i sätt och saknaden af *inre* försköningsmedel. Den pigaktiga uppfattningen aftecknar sig med oblidkelig naturtrohet i de pigaktiga manéren, och gör det till den grad, att det ständigt misslyckade yttre tränger det ofta aktningsvärda inre i skuggan, bristen på uppfostran och chic alldeles förtager de solida egenskaper och det vackra utseende, som äfven kunna förefinnas hos så kalladt pigherrskap. Det händer ju att mången täck flicka skymmer sina behag genom att vara *gauche* i sina rörelser, ur den näpnaste mun kunna under talet veritabla grodor komma framhoppande, och konsten att kläda sig är ett lika kinkigt kapitel, der naturanlag och

skolning felas, som den öfriga artistiska smaken. Nu är det just hos i fråga varande samhällsklass som dessa oregelbundenheter anställa sina värsta härjningar, och misslyckandet blir endast påtagligare, der de dåliga vanorna fått råda en längre tid och ungdomen ej vidare lockar oss till öfverseende.

*   *
*   *

Praktexemplaren af pigfruar bilda de ganska talrika qvinnor, hos hvilka alla här uppräknade fel blomstra utan de motsvarande förtjensterna. De kunna hafva kommit sig upp i verlden, deras män hafva kunnat blifva förmögne och inflytelse-rike, äfven med rätta högaktade, och omgifva sina hustrur med all den lyx och förmån, som rikedomen skänker; hustrurna å sin sida kunna vilja göra allt för att sjelfva glömma och få andra att glömma sin förra underklass-ställning — men förgäfvets, hvarken mannens daglighet eller fruns egna ansträngningar förmå gifva henne öfverklass-prägeln, och disharmonien blir desto värre, ju mindre resultatet motsvarar den goda viljan.

En sådan fru har fått i sitt hufvud, att det ej passar sig för henne att arbeta, att tanken på att hon skulle kunna tillaga en vanlig husmans-rätt i köket eller falla på sitt eget linne och att den tid funnits, då hon verkligen gjort det, nu

mera skulle vara en förolämpning mot henne, sedan hon har råd att hålla sig en dyr kokerska och en dyr sömmerska. Hon hyser en så stor respekt för sina hvitnade fingrar, att de knappt våga taga i någonting annat än en roman eller modejournal. Hennes förnämsta sträfvan är att skaffa sig nya bekantskaper och göra sig af med de gamla, och hennes högfärd ryggar dervid ej tillbaka för förödmjukelser och hennes samvete ej för lumpenhet och otacksamhet. Hon märker icke att den nyvärfvade ungängeskretsen skrattar åt henne och den gamla föraktar henne, att hon i sjelfva verket endast vunnit skalet, men bortkastat kärnan.

Hennes hem utmärker sig för lyx utan komfort, för prål utan smak. Möblerna äro högst dyrbara, men deras färger skrika mot hvarandra och deras anordning är bristfällig, man förundrar sig öfver att en våning på samma gång kan vara så välförsedd och så otreflig. Hennes klädedrägt är på senaste modet, men sitter illa och uppbäres illa. Det är egentligen hennes slägte som rekryterar modets slafvinnor; då hon icke har en sjelfständig tanke ens i konsten att kläda sin egen värda person, så efterapar hon blindt hvad »säsongen» föreskrifver henne, men gör det trots alla bemödanden bristfälligt och smaklöst. Det fins i hela hennes väsen och omgifning något

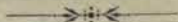
sökt, som verkar pinsamt, och derjemte något *simpelt*, som verkar löjligt. För sin man måtte hon vara en öfverflödighet, så framt hon ej är rent af en plåga, och den *air* af uppblåsthet, som hon antagit och utbildat, faller genast tillhopa liksom en sprucken luftballong vid beröringen och jemförelsen med en *verklig* ståndsperson, hvilken aldrig behöft anstränga sig för att bära det inre och det yttre adelsmärket.

Men det är blott fåtalet af pigfruar, som komma sig upp. De flesta nödgas vegetera i små förhållanden, och då de sakna den der förmågan att se och göra det stora i det lilla, nedsjunka de till ett ännu mera motbjudande och löjligt efterapande af den nobless, som de ej ens på det tarfligaste vis kunna närma sig. Men hos dem är sinnesriktningen ej blott löjlig, utan farlig, den är icke blott en svaghet, utan en förbrytelse, enär det är deras man och barn, deras hem och utkomst som blifva de lidande derpå. I synnerhet gäller detta i Stockholm, der så mycken frestande och väl-exponerad lyx städse utbreder sig inför fåfången och fattigdomen, och der man kan gå ganska långt i förvändhet, innan medmänniskors tadel väcker till besinning. En så beskaffad maka är en dålig hushållerska och uppfostrarinna, hon ödelägger boet för sin man och sina barn, derhemma är det snuskigt och otrefligt, medan hon klutar ut

sig och förnöter sin tid uti en föraktlig qvasi-lyx. Pigfruarne utgöra ett tacksamt ämne och hafva alltid varit ett favoritteama för komiska författare och framställare, men det fins äfven en komik med ganska mörka insprängda färger, och det har alltid förefallit oss som om den sortens pigfruar skulle behöfva en allvarligare upptuktelse än den, som »genom skratt vill förbättra världen».

* * *

Vi nämnde i början af vår uppsats de sällsynta qvinnor, som nödgas i många fall lefva tje-
narinnans sträfsamma lif, utan att de derföre för-
lora sin naturliga och förvärfvade adel. Men att
hänföra dem hit vore en osanning och en förlämp-
ning; de höra tvärtom till den själens och arbe-
tets, hjertats och förståndets aristokrati, som står
öfver både rikedomens och lyxens, rangens och bör-
dens. Att afhandla dem här vore att begynna icke
en kritik, utan en dityramb, att sväfva långt bort-
om vårt nuvarande ämne med bibehållande af dess
gränser.

VIII.

"Välgörande fruar."

Fader Aristoteles kallade människan »ett sällskapligt djur», och sanningen häraf visar sig i hennes motvilja för ensamheten och längtan efter sällskap äfven utanför hennes familjekrets. Häre ligger både en viss njutningslystnad och en viss lefnadsklohet, ty hvarken kan man roa sig grundligt eller komma upp sig i verlden utan förbindelser med sina medmänniskor. En sådan människa af utpräglad art, begärlig efter förlustelser och med sina beräkningar på samma gång, är Stockholmsinvånaren; det fins ingen stad i Sverige, der föreningsväsendet blomstrar så mycket som här. Man behöfver blott, helst om sommarmånaderna, kasta en blick på Dagbladets eller Nyheternas annonsspalter, och det uppdyker en oändlig rad af »föreningar», »ordnar», »sällskaper» och »förbund» med sina sammanträden, sina kassor och framför allt — sina nöjen.

Ofvannämnda föreningar bestå egentligen af män, och det är blött vid »högtidliga» tillfällen, såsom vid baler eller utflygter i det gröna, som de taga sina hustrur, döttrar, fästmör eller andra fruntimmersbekanta med sig. Men det skulle vara besynnerligt om denna äktstockholmska böjelse skulle stanna hos Adam och icke äfven förefinnas hos Eva. Förhållandet är också att båda könen hafva sitt föreningsväsen, och hvad vi i föreliggande uppsats hafva att sysselsätta oss med är de sällskaper, som uteslutande, eller åtminstone till sitt egentliga underlag bestå af kvinnor. Första frågan blir då, hvaruti de båda könens föreningar åtskilja sig från hvarandra.

* * *

Man kan i allmänhet säga, att fruntimmernas fästa större vigt vid nyttan än nöjet, förnämligast afse välgörenhet och prestera natura-persedlar, då männens mera tillgodose nöjet än nyttan, hufvudsakligen gå ut på sjelfhjelp och prestera penningebidrag. Naturligtvis gifves det undantag. Sömmerskeföreningen t. ex. är ett rent sjelfhjelpsförbund med en kassa upprätthållen af omedelbar penninginsamling. Å andra sidan finnes det mäktiga manliga ordnar, hvilkas bestämmelse är att bispringa mindre bemedlade inom vissa gränser och som bland annat uppkläda och förpläga hela

massor af barn. Men vanligtvis tillgår det vid de manliga ordenssamqvämen så, att borden digna af mat och vin och talen och helsningarna trängas i oafbruten följd, att man med ett ord är »uppe i högsta gasken», men att när sparbössan, som skulle utgöra den reelare meningen med kalaset, efter dess slut ransakas, uppgår det insamlade beloppet för de behöfvande till en ringa bråkdelen af hvad man nyss bortkastat på nöjet sjelft.

Något sådant kan icke med fog förebrås fruntimmersföreningarna. Mat och dryck, och äfven skåltal och helsningar spela inom dem en högst underordnad roll. Deremot synas de flitiga fingrarna, vare sig sällskapet är tillsammans eller en hvar hemma hos sig fullföljer sin medlemsuppgift, oupphörligt bearbeta det plagg, som snart skall kläda det halfnakna barnet eller hvars försäljning skall bringa föda åt det hungrande. Det är det vanliga, lika enkla som gedigna förfaringssättet hos i fråga varande fruntimmerssällskap, hvarigenom qvinnan företer sina vackraste sidor af måttfullhet för egen räkning och flit för andras, af barmhertighet utan ostentation och hjälpsamhet utan att gå sina hushållspligter för när, af den hjertegodhet, som yttrar sig i arbetets resultatbringande tystnad i stället för festtalens tomma braskande.

Man tror vanligen att det blott är gifta qvinnor eller de som kommit på öfverblifna kartan, som hängifva sig åt välgörenhetssporten. Men det förhåller sig ingalunda så. Knappt har den unga flickan hunnit trampa ut barnskorna eller finna dem för trånga, så tager välgörenhetsassociationen henne om hand. Samma förtjusande kull af unga tärnor, som med tårade ögon och öfverspända sinnen för första gången gått fram till altaret och nattvarden, kan man sedermera finna kring arbetsbordet i hvarandras hem, på ett mindre högtidligt, men lika uppriktigt sätt tjenande barmhertighetens store Mästare. Nattvardssyskonen och väninnorna hafva svårt att skiljas, och denna art af samvaro är åtminstone lika god som den i balsalongen eller vid det unga kafferepet. Förlofningsringen pryder den enas finger efter den andra, äfven den nyblifna makans intressanta och något främmande gestalt uppdyker inom kretsen, men den håller sig fortfarande tillsammans, och då omsider andra pligter och mognare sysselsättningar skilja dem åt, har innan dess en hel hop vackra och nyttiga saker år efter år blifvit frukten af deras syskonarbete i välgörenhetens tjänst.

Men först vid kvinnans mognare ålder antager associationen en lifigare, ofta storartad prägel. Det fins fruntimmersföreningar för upprättandé och underhåll af skolor, för skötseln af barnsängsqvinnor

och lindebarn, till enkors och föräldralösas understöd, för fallna tjänsteflickor och andra Magdalenor, för soppanstalter och trasförsäljningar. Det fins fruar som föra distriktsanteckningar öfver supiga och oordentliga hem, som gå in i husen, predika för de gamla och taga de unga om hand, belasta det rankiga bordet med matvaror, klädespersedlar och gudeliga traktater. De komma ombedda eller oombedda, efterlängtade eller fruktade, hemligen eller uppenbarligen, på egen tillskyndelse eller på kollektiv befallning. Man kan säga att ett kvinligt välgörenhetsnät är spunnet kring hela vår hufvudstad, omfattande dess yttersta delar från Tyskbagarbergen till Skinnarviken, från backarne på Kungsholmen till dikena vid Surbrunnsgatan. Och dess trådar äro fästa vid samhällets högsta tinnar och utmytna i dess lägsta kloaker.

Det är nämligen hos sjelfva hofvet som välgörenhetssträfvandet finner sin förnämsta uppmuntran. Drottningens och prinsessornas namn och bidrag stå alltid först på föreningslistorna. Sammanträden och diskussioner om det bästa sättet att hjälpa hållas i de kungliga gemaken. Månet fruntimmer, som eljest har föga utsigt att få sola sig i den kungliga nådens sken, att med en igenkännande nick helsas af hennes majestät eller våra unga kronprinsessa, än mindre att — som det heter — bli presenterad på hofvet, slinker der in med

välgörenhetsväskan på armen och det religiösa allvaret i blicken. Det måtte för dessa damer vara en stor njutning att få taga till ordet, säga sin mening eller lemna en upplysning, omedelbart efter drottningen själf och att få stoppa sitt välgörenhetsarbete i samma korg, der de kungliga händernas egna verk ligga helt demokratiskt inpackade. Liksom en mängd affärer och salubodar här i staden ingenting förlora på att hafva en krona i adressen och skylten, så hemta äfven våra barmhertighetsassociationer en ogemen fördel af samma »kröning», och det allernådigsta protektoratet omfattar på detta område till den grad stort och smått, att vi föreställa oss att de höga personerna måste föra ordentligt register öfver alla inrättningar, för att icke såra någon af dem genom en ofrivillig glömska.

* * *

Men just i den omständigheten, att den kvinnliga välgörenheten blifvit en *modesak*, ligger också dess svaga sida. Det bevisar ingen moralisk och kristlig upphöjdhet att vara god mot de lidande och fattige af samma skäl som man bär en vidlyftig turnyr eller en modern hatt. Mången är barmhertig mot främmande, d. v. s. enligt katolskt språkbruk gör ett dubbelt öfverloppsverk, som icke ens är rättvis mot sina egne, d. v. s. underlåter en dubbel skyldighet; fru Ann Charlotte Edgrens skåde-

spel gifver i den vägen åtskilligt att tänka på, och att det blifvit hedradt med en kungl. dramatisk censur bevisar endast att många Tartuffer finnas, som man fruktar skola taga anstöt deraf. Det gifves husmödrar som offentligt teckna penningbidrag på föreningarnas tiggartistor och offentligt förse deras skyddslingar med kläder och matvaror, men hvilka icke betala sina fattiga sömmerskors räkningar och svälta sitt eget tjenstfolk. Historien om familjen, som lefde på indragningsstat en hel månad för att vid dess slut kunna ge en ståtlig supé, går igen i välgörenhetsfrun, som gemenligen är hård och obillig för att vid sina tillfällen kunna vara generös och barmhertig. Mången sådan skulle man förgäfvos anträffa bland den berömda skaran, så framt hon ej sporrades af sjelfva berömmet, och mången undandrager sig det påtagna värfvet, så snart hon finner det vara förenadt med verkligt besvär och verklig uppoffring.

Apropos det sistnämnda, kunna vi ej underlåta att göra en liten digression från det allmänna räsionnemanget, i syfte att påpeka ett välgörenhetsområde, som på samma gång är ytterst behjertansvärdt och jmförelsevis opåaktadt. En varmhjertad läkare och fackman har fäst vår uppmärksamhet på en sak, som försiggår i Stockholm och dess omgifningar, af föga mindre gräslig art än den nu så ventilerade prostitutionen i London. Vi mena det

legaliserade barnamördande, som består deruti att vederbörande ackordera bort de små för att blifva af med dem — för alltid. Äfven här gäller det minderåringar, hvilkas skrik förklinga ohörda och hvilkas lidanden utminuterar dagligen och timvis, men hvilkas spåda förstånd icke ens förmår uppfatta den tortyr, för hvilken de äro utsatta genast vid sitt inträde i lifvet. De äro emottagna på spekulation och uppfostrarinnan söker naturligtvis afknappa så mycket som möjligt på deras behof för att taga återstoden för egen räkning. De hafva intet skydd, ty sjelfva kunna de ju icke försvara sig och deras mödrar och målsmän såge helst att de försvunne från deras omtänksamhets- och utgiftskonto. Deras lif är en långsam dödskamp och när de slutligen omkommit af smuts, svält och annan vanvård, så kunna alla parter två sina händer, nöjda med sig sjelfva och den reglerade fattigvården.

Här finnes i sanning ett fält för välgörenheten, hvilket dessutom kan innehålla en pröfvosten på om den är äkta eller konstgjord. Ty den fina damen må icke vänta sig något erkännande, då hon inträder i denna hydda. Kärings-sköterskan skall öfverösa henne med otidigheter, därför att hon betviflar dennas ärlighet och uppfostringsförmåga; barnets moder skall mången gång tyvärr göra sammaledes, därför att hon vill bevara i lifvet ett minnesmärke af dennas felsteg. Icke heller må

den fina damen vänta sig något erkännande af världen. Ty hvad bryr sig världen om ett staccars barn, öfvergifvet och öfverflödigt redan vid sin födelse, utan vänner och intressenter vid sin uppväxt? Och barnets egen tacksamhet ljuder icke synnerligen högt i den bedöfvande konsert, som uppstämmes af tidningarna och välgörenhetsassociationerna i förening om långt viktigare och allmänare ämnen än en enstaka individ.

Vi måste erkänna att vi äfven frestas uppställa en annan närgången fråga, icke om välgörenhetsdamens ifver och begär att gagna, utan om hennes riktiga urskiljning att gagna just der hon bör. Då man ser henne under vintersäsongen hafva händerna fulla med göromål, huru hon är själen i alla kvinliga komitéer, arrangerar musikaliska, teatraliska och literära föreställningar, går till fots, far i spårvagn, genomkorsar staden i droska för att värfva artister och penningmän, intressenter af båda könen, aktiva och passiva ledamöter, uppträdande och applåderande, allt för välgörande ändamål; ja, då hafva vi helt prosaiskt frågat oss: är hon gift eller ogift, och i förra fallet hvad tänker hennes man om hela detta väsen och vidlyftiga apparat? Ty det *kan* ju hända, att husmoderssuppsigten der hemma är suspenderad för det myckna välgörandet der ute, att pigorna få sköta sig sjelfva, att barnen få gå okammade och ohyfsade, att maken vid

henkomsten finner ett tomt hem, ett osmakligt middagsbord och en oordnad salong. Det är sorgligt att vara enkling, men det är föga behagligare att immerfort finna sig gräsenkling, och att linnekontingenten till bazaren sysselsätter ens hustru vida mera än afhjelpandet af vakanserna i mannens skjortförråd och de barfota ungarne i Tyskbagarbergen för tillfället åtnjuta hennes större sympati än de gemensamma småttingarna i barnkammaren. Hemtrefnaden är störd, då husets herskarinna städse lyser genom sin frånvaro, och då mannen ser sin hustrus intressen minst sagdt splittrade, så löpa äfven hans vanor den faran att splittras; han blir antingen svärmodig eller lättsinnig, d. v. s. hjälplös i samma mån som hans bättre hälft allt mera hjälper andra — utom honom — att bära existensens börda. Det påstås att karlarne i allmänhet sky för att gifta sig med s. k. blåstrumpor, och det skulle vara ett svårt slag för hjälpsamheten här i världen, om de äfven skulle få anledning att sky äktenskap med välgörenhetsdamer.

* * *

En särskild sak att beakta hos välgörenhetsväsendet är att det ofta antager en sträng eller innerlig *religiös* prägel. Och hvad är naturligare? Det är ju Kristus och hans apostlar som infört barmhertigheten i världen. Det är hans sinnelag,

som lärt oss att människorna äro syskon och att de lidande och fattige hafva anspråk på de lycklige och rike. Förutan ett religiöst underlag, låt vara äfven blott för ögonblicket, skulle ifrågasvarande hjälpsamhet icke ega hälften af det djup, den kraft och den uthållighet den eger; torra moralbud för förståndet kunna härvidlag icke ersätta den varma känslan i hjertat, och det är religionen som gör att det är saligt att gifva och saligt att mottaga.

Detta religionens förbund med välgörenheten gifver sig understundom ett rätt drastiskt uttryck. Vi anföra ett exempel. Det finnes någonstädes vid de Södra bergen ett barmhertighetshem med starkt pietistisk prägel. Det har redan med små medel utträttat ofantligt mycket godt, dykt ned i olyckans, sjukdomens och lastens dy, upptagit de värnlösa och de förkastade, materiellt mättat och klädt, andligen hugsvalat och förbättrat. Dit de fina damerna med sin välgörenhetsentreprenad icke skulle hafva vågat ens kasta sina ögon, dit hafva dessa lutheranismens nunnor ingått och tagit den stinkande nödens och den ingrodda lastens adepter med sig till sitt rena hem och återskänkt dem åt lifvet, människovärdet och samhället. Verket har varit stort, mödosamt och triumferande, verket skulle icke hafva lyckats, och så lyckats, utan religionens ande.

Men å andra sidan får åtminstone *profanum vulgus* vid en genomläsning af deras årsredogörelser vissa tvifvelsmål om dessa utmärkta kvinnors sunda tankegång. »Herren Jesus» synes icke allenast vara inskrifven i deras hjertan och på deras dörrposter — för att tala ebreiska — utan desslikes på deras kaffepannor och kökskastruller. Skänker man dem en liten gris, så har Herren sjelf skickat dem en välsignelse. Mjölkar deras ko klen, så har Herren sjelf skickat dem en pröfning. Det är klart att de skola tro på kroppslig helbregdagörelse genom andlig extas — en i både psykologiskt och fysiskt afseende farlig lära, ty huru naturlig en verkan vid utomordentliga tillfällen än kan vara genom själen på kroppen, så är det tvärt om från den öfvernaturliga sidan af saken fantasier à la Boltzius och Nelly Hall vilja uppfatta fenomenet.

* * *

Välgörenhetssporten har också sina utställningar, der den utbreder hela sin glans i yttre och inre måtto och der den mottager allmänhetens pligtskyldiga hyllning. Vi mena naturligtvis *bazarerna*. Men om våra läsare vänta sig att finna en ny anrättning i det ytterst moderna ämnet, så få vi ödmjukast undanbedja oss af flera skäl. Det är aldrig roligt eller uppbyggligt att fiska i människolifvets

grunliga vatten, att urskilja perlor och slam, hvete och agnar, skal och kärna. Det är ej heller smakligt att få i sig en soppa på redan urkokt och många gånger idisladt kött och som skulle behöfva utomordentliga kryddor af entusiasm eller satir för att blifva möjlig att smälta. Vi hafva för liten entusiasm för bazarhumbugen och för liten satir för bazarvälgörenheten för att fälla ett bestämdt omdöme och föredraga att låta tycket och smaken härutinnan vara så sväfvande som möjligt.

Man frågar sig om så mycken reklam i tidningarna, så mycken lyx i toaletterna, så mycken ungdom, skönhet, rang och förförelsekonst hos försäljerskorna, så mycken ståt vid utbredningen af varorna, med ett ord en så offentlig karneval för fåfängan och rikedomen skola vara nödvändiga för att nalkas det diskreta lidandet och den skygga fattigdomen. Man frågar sig, om det är naturligt att sjukdom och nöd skola göras till vehiklar för glädje och nöjen, och om icke denna blandning af njutningslusta och välgörenhet, fåfänga och allvar egentligen blott är ett nytt *raffinement* hos en utpräglad öfverkultur, liksom ansträngningarna äro ett fattigdomsbevis på verklig människokärlek. Men huru man än runkar på hufvudet, så är bazaren åter framme såsom ett nödvändigt ondt — eller ett nödvändigt godt; vi låta vara osagdt hvilket.

Till beröm för Stockholms förenings- och hu-

manitetsväsen må det framhållas, att det dock aldrig urartat till verklig skandal, i likhet med hvad verkligen hänt i England och Frankrike. Vålgörenheten är lätt att karrikera, men för oss är den goda saken och meningen viktigare än den understundom något orena tillämpningen. De barmhertiga kvinnor, hvilkas öra alltid är beredvilligt att lyssna till de armas och eländas klagan, hvilkas kärlek är varm, finkänslig och outtröttlig, förtjena ett lifligt bifall, och sjelfva fåfängan är oss icke ovälkommen, när den inträffar i sådant sällskap och följaktligen måste bete sig ädelt och handla godt.

IX.

"Läserskan."

Det fins en hel art af bildning, i synnerhet vanlig i hufvudstäder, som både sjelf saknar religiösa intressen och deraf sluter till att sådana äro ett rent öfverflöd. Med tidehvarfvets naturalistiska riktning har den fördomen — vi kunna ej gifva saken ett bättre namn — insmugit sig, att religionen endast utgör en lägre kulturform, som kunde vara god för medeltiden, men som nu börjar blifva en öfvervunnen ståndpunkt. De stora praktiska ansträngningar man gör och de stora vetenskapliga triumfer man skördar i detta lifvet anses till den grad böra absorbera menniskan, att hon ej får tillfälle öfrigt att fördjupa sig i fruktlösa funderingar om en tillkommande existens, hvarom hon icke kan veta huru beskaffad den är eller om den ens finnes.

Det hör icke hit att ådagalägga huru skef och yttlig en slik uppfattning är ur direkt psykologisk

synpunkt; det är nog att påpeka det faktum, att millioner människor, människor af de skiljaktigaste bildnings- och samhällslager, lärda och olärda, fattiga och rika, alla hafva ett oafvisligt behof att dricka mer eller mindre djupt ur religionens källa. Det är icke heller något fördoldt faktum, att qvinnökönet är det som mest trängtar efter att tro och hoppas på det öfversinliga och det som mest låter sina intryck i den vägen bestämma sitt tänke- och handlingssätt.

Den, hvilkens hela kultur inskränker sig till att läsa dagens sensationslitteratur, besöka teatrarne och diskutera på operakaféet, har ingen aning om den storartade rörelse, som på det religiösa området försiggår omkring honom. Men skulle han sträcka sina vandringar så långt som till de kapell och samlingssalar, som äro inrättade i Stockholms utkanter eller vid dess anspråkslösare gator, och skulle han sträcka sin nyfikenhet så långt som att titta derin och tillbringa en stund derstädes, så skulle han finna en vältalighet, som ingalunda är föraktlig, men derjemte en publik, som är vida större och mera intresserad af hvad som talas och sjunges än hvad han är van vid från Vetenskapsakademiens hörsal eller Stora operans salong. Och denna publik skulle han finna till största delen bestå af qvinnor.

* * *

Det skulle därför vara en svår ofullständighet att under en uppgift att skildra stockholmskorna uraktlåta att nämna några ord om dem som i folkspråket kallas »läserskor». Vanskligare blir det att upptäcka några kännemärken, hvarigenom de särskiljas från sina syskon i landsorterna. Ty pietismen är i grund och botten enahanda, till sin inre natur opåverkad af orter och tider; vi tro icke att en stockholmsk läserska är synnerligen olik en östgötisk eller skånsk och om Dippel åter uppstode ur sin halftannat sekel gamla graf, skulle han i den nuvarande waldenströmskan endast se en ny upplaga af sin tids trossyster. De minutiösa dogmerna göra härvid, och i synnerhet när det gäller kvinnor, så oändligt litet; det är icke metodismens och baptismens och nyevangelismens — och hvarför icke äfven mormonismens läror, som anskaffa de qvinliga proselyterna, utan egentligen de predikanter, som de respektive sekterna hafva i sin tjänst och deras personliga gåfvor och öfvertalningskonster; kvinnan följer hängifvet kolportören, men bråkar sällan med dogmen.

Dock måste det medgifvas att Stockholm erbjuder ett rikare förråd af samfund, religionstalare och andaktssalar att välja emellan och att de flesta sekter på större eller mindre afstånd från statskyrkan här äro representerade. Den religiösa »schwung» är icke alldeles densamma i Slotts-

kapellet med Rudin och vid Biblioteksgatan med Frälsningsarmén, och publiken är icke allenast bestämd efter andakten utan äfven efter den sociala rängen. I landsorterna är det merendels *en* andlig rörelse, *en* gerna hörd predikant, som samlar omkring sig alla eller de flesta, hvilkas hjertan ej låta sig åtnöjas med den kungliga officiela kristendomen, och detta ger religiositeten derstädes en ensartad prägel och stöper de gerna suckande och lyssnande bedjorskoorna i samma form. Men här råder större omvexling och originelare typer, eftersom individualiteten kan på ett rikare och själfständigare sätt utbilda sig i ett stort samhällscentrum; här uppträder läzerskan salig som Maria, nyttig som Martha, inåtvänd som Magdalena, svärmisk som Cecilia, värtalig som Brigitta, och Hogarths pensel skulle här finna ett godt fält för studier och iakttagelser, förutsatt att den icke utslutande bestode af linier och grimaser, utan äfven upptoge något af den sympatiska stämningens färgspel.

* * *

Ho kan veta af hvilka slags anledningar stockholmskan slår sig på läseri? Att den åldriga damen, hvilkens lefnad ligger bakom henne och som nu mera endast har att inrätta sig för evigheten, att den hårdt pröfvade, som verlden icke erbjuder